

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT
PROJECT BYUMBA - KISARO RWANDA
Jaargang 37 N° 4 december 2013
<http://www.harras.be/kisaro/>
Drukwerk tegen verlaagd tarief
Erkenningnummer: P 006357

Kerstnummer

Tijdens zijn verlof maakte broeder Cyriel een overzicht van het jaar 2013.

JAARVERSLAG 2013

Het jaar 2013 kan gekenmerkt worden als een zeer moeilijk jaar voor de landbouw. Het eerste seizoen: september 2012 -2013 was wel gunstig, hoewel iets te laat als gevolg van de zware regens gedurende de maand oktober. Dit had als gevolg grote moeilijkheden voor het bewerken van de grond zodat dit het zaaien en planten enkele weken achteruitstelde. De opbrengsten waren nochtans heel goed, dankzij de goede weersomstandigheden in het voorjaar. We hadden voor de maïs de - voor Rwanda - nooit gekende opbrengst van ruim 6000 kg per ha.

Het tweede seizoen zou zowat dezelfde pluviositeit tekenen als het eerste met dit verschil dat na de zware regens in mei, het droog seizoen plots inviel. De kleiachtige gronden waren niet meer te bewerken en wat geplant was voor mei is verdroogd. Dit seizoen was - buiten de sorgho en de tarwe - een verloren seizoen. De eerst geplante aardappelen gaven nog een derde van de normale opbrengst. De latere brachten helemaal niets op. Zo was het ook met de bonen en de maïs.

We hadden daar boven op nog veel pech met onze voertuigen. Dit resulteerde in het besluit zeker een nieuwe lichte vrachtwagen aan te kopen, want de drie die we hebben, rijden allemaal al meer dan 15 jaar over de Rwandese "wegen".

De varkensteelt daarentegen kende een ongekennde bloei. Sinds een tiental jaren is Kisaro de trekpleister voor allen die de mogelijkheid zagen met varkensteelt te beginnen. De kwaliteit van onze varkens stak hoog uit boven al wat er op dat gebied in Rwanda en in Afrika te zien valt. De eerste proeven van kunstmatige inseminatie vallen mee en deze techniek zal hoe langer hoe meer ingang vinden. Alleen de praktische uitvoering zal nog zijn weg moeten vinden. Tevens is de verkoop van kweekvarkens de grootste financiële bron van inkomsten. De betrekkingen met het ministerie zijn op dit gebied prima en geven er ons meer en meer een stem in.

Van een VZW die we waren zijn we een NGO geworden met de zekerheid dat we de erfpacht zullen verkrijgen over de 56 ha. grond die onze heuvel telt. We zijn toch aardig op weg om ons plan uitgevoerd te zien om een pachtwet in te voeren voor het installeren van jonge boeren. Waartoe zou het anders dienen jongens en meisjes te vormen voor de stiel als men ze achteraf geen zekerheid kan bieden de nodige grond te vinden om een gezin te voeden? Zonder het besluit van het ministerie af te wachten hebben we er reeds aan drie een plaats gegeven. Het is zowat onze methode om de overheid voor voldongen feiten te stellen. We zijn zeker dat we lukken en de bazen kunnen niet anders dan beamen en zeggen dat het goed is. Zo ging het met het terrasseren en met de stichting van onze school. We beginnen dus met de bouw van een hoeveke op 50 aren vruchtbare terrassen. Nadat resident Kagame in een toespraak had gezegd dat Rwanda al het mogelijke moet doen om meer voedsel voort te brengen, heb ik me daarop geworpen om het feit aan te klagen dat er duizenden ha grond in Rwanda ofwel onbewerkt blijven of heel slecht bewerkt worden. Op dit vlak staat er ons nog heel veel overtuigingswerk te wachten. Ik mag echter niet zwijgen. Stilaan komt er toenadering. Zo werden we verzocht de rol van meststofverdeler op ons te nemen.

Ons werk ten voordele van de allerarmsten gaat onophoudelijk voort. Daarin zijn we toch verplicht ergens een begrenzing te voorzien. De armen komen van hoe langer hoe verder. De afstanden voor het bouwen van huisjes worden te groot om er onze metsers naartoe te sturen. Als we hen op een andere manier kunnen helpen doen we het bv. door hen de bomen te verschaffen die ze nodig hebben. Ze zoeken dan wel ergens mannen die de klus kunnen klaren. Deuren en vensters kunnen ze ook komen halen. Onze invloed in onze sector is onbegrensd. We blijven onze leuze trouw: voorzien in alle noden van de bevolking. De bouw van regenwaterputten gaat onverstoord verder. Er zijn er steeds drie in opbouw.

In de loop van het jaar plaatsten we een molen voor tarwe en maïs. Deze molen maalt op stenen en er is ook mogelijkheid te builen. Dat wil zeggen dat we dus de fijne bloem kunnen uitziften. Maïsbloem wordt veel gebruikt in de internaten van de middelbare scholen. De verkoop daarvan aan een zo laag mogelijke prijs is zeker een succes. Dit maakt het ons ook mogelijk onze varkensteelt te voorzien in het nodige om een goede voedersamenstelling te maken.

Kisaro is een voorbeeld van totale integratie in het leven van de bevolking. Samen met al onze weldoeners kunnen we er fier op zijn dat hun giften voor 100 % ten goede komen aan de armen.

KISARO IS OP ALLE GEBIED EEN LICHPUNT VOOR HEEL RWANDA.

Br. Cyriel

Op 4 november is Br Cyriel goed en wel teruggekeerd in zijn geliefd Kisaro. Hoe daar het leven reilt en zeilt, vertelt hij ons zelf regelmatig.

THUISKOMST - Dinsdag 5 november

Er bekruipt me een diep gevoel van dankbaarheid ten overstaan van zovelen die me het verblijf in België aangenaam hebben gemaakt. Te beginnen met de pastoor en zuster Alfonsine. Ook een zeer hartelijke dank aan al mijn neven en nichten bij wie ik mocht thuis zijn. En zoveel anderen die me hun bewondering niet spaarden en die door hun giften het werk hier helpen verwezenlijken. Ik mag ook niet vergeten hoe ik op de vlieghaven mocht genieten van gulheid. De vele kilo's die ik teveel mee had werden over 't hoofd gezien. Toen ik hier in Kigali aankwam stond me een jonge man bij de uitgang van het vliegtuig op te wachten: "Broeder mag ik uw valies nemen" ? Men regelde mijn pas, terwijl ik rustig op een bank kon uitblazen en om de lange trap af te dalen was er weer een gediensstige engel die mijn zware valies voor mij naar beneden sjouwde. Ja! Er zijn veel goede mensen op de wereld. Ik dank hen en bid voor hen.

Het was elf uur, toen we de slechte weg achter ons hadden; de wakers op Kisaro waren present om de wagen te lossen; nog wat nakeuvelen bij een tas koffie en de traditionele cake; om twaalf uur doken we onder de dekens. Ik voelde me thuis !

Al bij al was het toch een zware en lange dag voor een man op jaren. Deze morgen mocht ik toch niet nalaten tijdig aanwezig te zijn om de hele troep werkers op te vangen; de nieuwsgierigheid was té groot om niet dadelijk in de wagen te kruipen en de toer van de heuvel te doen om de stand van de vruchten te overschouwen . Het viel mee, de aardappelen en de maïs beloven. Het zal nog enige tijd duren voor alles grondig bekeken is. Ik mag niet klagen.

Wat staat er me te wachten gedurende het volgende jaar?

Daar ons wagenpark reeds sinds meer dan 15 jaar de Rwandese modderwegen trotseert, werd er besloten een nieuwe lichte vrachtwagen aan te kopen. Er zal toch ook weer een container moeten gevuld en verzonden worden.

Het komend jaar moet ook de doorbraak worden van ons nieuw project ten voordele van de jonge boeren. Door deze nieuwigheid verwacht ik me aan tegenstand van de kant van het ministerie. Ik hoop echter ook die klip te omzeilen, goed wetend dat ik het gelijk aan mijn kant heb. We zijn trouwens al volop bezig met er een begin mee te maken. Ze weten reeds sinds lang dat die oude leeuw maar steeds voortgaat met klauwen.

De armen zullen blijven roepen. Daar had ik vandaag al een voorsmaakje van. Het kindje zonder benen heeft men terug moeten brengen naar het orthopedisch hospitaal, waar het een heel jaar zal moeten verblijven. Voor de ouders een zware kluit om toch op geregelde tijd hun kind te bezoeken dat op 150 km van huis verblijft. De kosten zijn gering, enkel €31 voor het hele jaar.

Voor de rest houden we u allen op de hoogte van al het gebeuren hier, met zijn vreugden en zijn verdriet.

Vrijdag 15 november

Het is hier heel druk. De regen is schaars, er was er wel genoeg in 't begin van de maand; het heeft altijd zijn goede en kwade kanten. De grond laat zich nog goed bewerken, de aardappelen lijden er niet onder en beloven hoge opbrengsten; de tarwe is gezaaid, men is volop bezig met hakken om nog aardappelen te planten. De metsers bouwen waterputten en tezelfdertijd is Gerard bezig met het bouwen van het eerste hoeveke. En ikzelf houd het oog op het herstel van het hoeveke naast het centrum, waar Jean Nepo gewoond heeft. Voor de rest heb ik mijn handen vol met heel het gedoe in en rond het centrum te volgen, niet

in 't minst het voorhelpen van de tientallen armen. Het wordt heel erg; ik heb de indruk dat het gouvernement aan het stuip trekken is. Dan worden er maatregelen getroffen die daar werkelijk op gelijken. Voor de landbouw weet men blijkbaar niet wat aanvangen. Gisteren kwam hier de hoofd agronoom van het district om de verkoop van meststoffen te controleren. Iemand die 50 kg meststoffen koopt kreeg ook zaadmaïs. Nu zei hij: "Het seizoen voor het zaaien van maïs is voorbij; de maïs die overblijft moet teruggeleverd worden." Ik heb hem gevraagd: "Zijt gij het die de seizoenen regelt?" Normaal is november regenseizoen. Nu kregen we van heel de maand geen regen.

Wat mij betreft zei ik: "We zaaien volgende week nog een ha maïs".

Ze hadden drie ton tarwe gebracht binst mijn afwezigheid. Die tarwe was niet gespecificeerd. Vanwaar komt ze? welke variëteit? Ik heb de vochtigheidsgraad gemeten: 20,8. Deze die overbleef had reeds een slechte geur. Waar ligt de oorzaak van al dit gebroddel. Ik heb hem dit alles onder de neus gewreven; toen hij zich voorstelde had hij een air van voornaamheid; nu werd hij klein.

Ik vroeg hem: "Wat weet ge over pedologie?"

Hij wist toch dat dit de studie van de grond is. Veel meer niet.

Ze willen terrasseren, maar de methode Kisaro is te moeilijk, men heeft er iets anders op gevonden. Ik ben hun werk gaan bezoeken.

Om te wenen, een vernietiging van de grondstructuur! Ik heb heel mijn leven als boer moeten ondervinden dat het pijnlijk is zich te verantwoorden tegenover mensen die het voor 't zeggen hebben maar niets van de stiel afweten. Hier wordt het dubbel droevig. Ik heb een heel manifest geschreven waarover iemand, niet de eerste de beste, me zei: "Dat moest de president in handen krijgen." Zou het helpen zo'n stok in het hoederhok te gooien?

Wat mij het meest bedroeft is het feit te weten dat in Rwanda de mogelijkheid bestaat voedsel voort te brengen voor de 11 miljoen inwoners, maar dat er door de schuld van het beleid veel honger geleden wordt.

Godelieve trouwt op 30 november. Maar de dot heeft plaats op 23 november. Dit gaat hier door. Ik had voorgesteld er een feestje van te maken om de wederzijdse families aan elkaar voor te stellen.

Drocelle heeft er iets van gemaakt dat alle intimiteit verbeurt. Nutteloze geldverkwisting! De enige plaats waar het 't gemakkelijkst kan doorgaan is de school van br. Aniceto.

Dinsdag 19 november

Ik ben wat laat met mijn berichten. Het weekend werd gestoord door een stroomonderbreking van zaterdag avond tot zondag avond. Dat was een streep door onze plannen voor die dag. Gister was het dubbel druk. We kregen echter die avond een warm bad: de aankondiging vanwege Umubano; we konden lezen dat West-Vlaanderen ons project aanvaard heeft en ook dat de Koning Boudewijn stichting ons aanvaard heeft. In hoeverre het paleis er voor tussenkomt kunnen we ons afvragen. Krijgt men daar nog steeds ons blaadje? Of zou het feit dat de koning me tweemaal persoonlijk dankte en feliciteerde voor mijn acties in 1992 ten voordele van de kampen, er nog bekend staan? Wat het ook moge zijn, het is toch voor ons allen een aanmoediging waarvoor ik persoonlijk God dank; het is toch altijd zijn werk. Zou ik het ook als een wenk mogen zien dat we in Kisaro goed bezig zijn en dat we verder moeten gaan met vechten tegen de onwetendheid en de laksheid van de overheid.

Volgende week komt hier een Jezuïet zijn retraite doen en de week daarna komen al de broeders van Rwanda een week naar hier voor hun retraite. Ze zijn met twintig.

Woensdag 20 november

De dagen volgen elkaar op maar gelijken soms niet op elkaar. Gister konden we jubelen, vandaag was 't miserie.

Deze morgen vertrok de wagen vol groenten enz. naar Kigali om 5.20u. Om 7.30u een ongelukkige telefoon van Safari. Hij had een man aangereden en die zou dood zijn. Een taxi stond geparkeerd op de kant van de asfaltweg, mensen stapten uit, maar kwamen rechts uit de taxi en wilden de baan oversteken. Ze kwamen dus van rechts langs voor, dus onzichtbaar voor Safari die de taxi wou voorbijsteken. Een van die twee liep onder onze wagen. Herrie natuurlijk, men hield hem voor dood. Zo erg schijnt het dan toch niet te zijn. Het was echter voor onze mensen een oorzaak van paniek. Gerard en Juvenal zijn door gereden naar Kigali. Al bij al is het toch nog best verlopen; de man ligt te Kigali in 't ziekenhuis. Juvenal heeft nog alle waar aan de man kunnen brengen, maar 't was een zware dag.

Hier werd er zoals altijd hard gewerkt; aardappelen planten, bonen verzorgen, waterputten bouwen, en duchtig doorwerken aan de bouw van twee hoevekes.

Het weer blijft aan de droge kant. Het mocht iets meer regenen, maar tot nu toe staan de vruchten er zeer goed op. Waar we de laatste twee seizoenen heel slechte bonen hadden, beloven ze nu zeer goed te zijn. Best zo want op de markt verkoopt men ze nu aan 500fr/kg.

Hoewel we nog haast dagelijks kandidaten voor varkens aan de deur krijgen, schijnt de furie gekalmeerd te zijn. Wat te voorzien was doet zich nu stilaan voelen. Velen die kredieten aan gingen komen bedrogen uit. Wel is er meer verbruik van varkensvlees. Koeien zijn er nog weinig en de magere kapstokken leveren haast geen vlees. Nu moeten we bijna elke week twee varkens slachten. Verleden maandag slachtten we een klepper van 220 kg. Vandaag zijn we uitverkocht.

Vrijdag 29 november

Ik schreef aan Theo een dankwoordje voor het opsturen van het pak. De stukken voor de wagen werden al gemonteerd en vandaag ging hij naar de keuring maar er werden nog kleinigheden gevonden die moeten hersteld worden. Zodanig dat hij toch naar de garage moest. Deze dagen moeten we het doen met de blauwe. Dit valt iets lastig samen met de kerkelijke trouw van Godelieve in Ruhengeri; ik moet er wel naartoe. Het is morgen zaterdag om 2 uur.

Zondag begint de retraite voor de broeders. De jezuiet is niet gekomen; het zou voor een andere keer zijn. Het zijn echter zware weken. We zijn twee hoevekes aan 't bouwen en ook nog een weg doorheen de terrassen om aan de verschillende bewoners een gemakkelijker toegang te geven. Dat vooral is een lang en moeilijk werk.

Het regent haast elke dag een beetje, het mocht meer zijn. Het is amper genoeg om de vruchten te laten overleven. Volgende week krijgen we een kort bezoek van de schepen van ontwikkelingssamenwerking van Waregem en de verantwoordelijke ambtenaar van die dienst via de samenwerking met Umubano. De stad Waregem heeft ook acties in noordoost Rwanda. We hebben de indruk dat Jef Gabriels zich fel inzet voor het goede doel. Men heeft hem zelfs gevraagd te gaan spreken naar Waregem.

Wat hier in 't land roert, weet niemand. Deze middag binst de maaltijd kwam Augustin met een uitnodiging voor vergaderingen die over heel het land moeten gehouden worden over

verzoening enz. Het nare daarvan is dat we genodigd werden voor die namiddag om 15 uur. Het schijnt dat die vergaderingen gaan voortduren over heel het weekend.

Maandag 2 december

Godelieve is getrouwd. Ik hoop en bid dat het een goed koppel is. Godelieve is gelukkig goed geëvolueerd. De laatste cyclus van haar middelbare studies heeft ze doorgemaakt in een school van de Pinksterbeweging. Ze had zich laten inlijven bij hen. Het kwam zover dat ze kennis had met een leraar; ze zijn zich ook bij mij komen voorstellen. Het was geen misse jongen. Het heeft echter niet gehouden en ze heeft toen kennis gekregen met een andere: Evarist, studieprefect van de middelbare school die in 1957 gesticht is door de Broeders. Br. Frans was er lang leraar. Met de opstand van de Hutu in 1973 hebben de broeders die school verlaten. Het is een bisschoppelijke school. Evarist is afkomstig van een boerengezin van 6 kinderen. Hij - als jongste - is de laatste om te trouwen. Ge zijt zeker nog op bezoek geweest naar die grote waterval dat is Runaba. De zusters van Bungwe hebben daar ook een communautiteit, ik ben er dikwijls geweest. Als de vader me zag, erkende hij me onmiddellijk. Godelieve is teruggekeerd naar de katholieke kerk. Ze is zeer begaan met kinderen en armen..Ze wonen voorlopig in de stad, achter het domein van de zusters van St. Vincentius. Evarist heeft reeds een stukje grond gekocht in de nabijheid van de school.

Broeder Cyriel.

In januari van dit jaar bracht Leo Vandijck een bezoek aan Kisaro. Wij volgen zijn indrukken over het project.

Ik ken broeder Cyriel van voor zijn vertrek naar Rwanda. Als inwoner van Bokrijk heb ik de hele evolutie kunnen meemaken van de ommekeer in wat eens een vormingscentrum was van jonge broeders en een opleidingsschool voor onderwijzers.

Als abonnee van het driemaandelijks tijdschrift heb ik het project Byumba-Kisaro van heel nabij kunnen volgen. Dikwijls ben ik in de verleiding geweest de ontwikkeling van Kisaro eens te gaan bekijken. Onvoorzien heb ik onlangs de verplaatsing gemaakt.

Afrika is voor mij geen onbekend terrein. In zuidelijk Afrika heb ik reeds een zestal landen doorkruist. Ik weet mee te praten over dit werelddeel en zijn bewoners. Veel van wat ik in Rwanda gezien en meegemaakt heb waren helemaal nieuw voor mij. Het is Monique Vandenheede die, via mijn vrouw, verzocht heeft rapport uit te brengen in de periodiek. Met dit verslag ben ik ingegaan op haar verzoek.

De oprichting van gebouwen en het maken van terrassen.

In 1972, bij zijn aankomst in Rwanda, werd broeder Cyriel, door de overheid, een terrein van 56 ha toegewezen waarover hij vrijelijk kon beschikken.

De twee eerste jaren van zijn verblijf in Rwanda heeft hij dagelijks de verplaatsing, over 10 km slechte weg, gemaakt tussen Byumba, waar zijn kloostergemeenschap was en Kisaro, waar hij een project wilde starten dat tot doel had zo veel mogelijk plaatselijke jongeren op te leiden tot geschoolde landbouwers met de uiteindelijke bedoeling, ter plaatse, meer voedsel te produceren voor de inwoners van een overbevolkt gebied.

Tijdens die twee jaren heeft hij vooral twee dingen gedaan.

Ten eerste is hij, met een groep van een 15-tal jongeren, begonnen met terrasseren van de hem toegekende heuvels.

Ten tweede is hij begonnen met de oprichting van gebouwen.

Na twee jaar kreeg Br. Cyriel, van zijn oversten, de toelating om zich in Kisaro te vestigen met dien verstande dat hij elke avond terugkeerde naar zijn kloostergemeenschap in Byumba om er samen met zijn medebroeders het avondmaal te eten en het avondgebed te doen. Na vijf jaar heeft hij de toelating verkregen om zich, samen met een paar confraters, in Kisaro te vestigen.

Behalve het kloostergebouw heeft Br Cyriel, samen met een ploeg door hemzelf opgeleide metsers, achtereenvolgens de volgende constructies neergezet.

Links aan de toegangsweg tot de gemeenschap staat een atelier voor ijzerbewerking en het onderhoud van motoren. Bij het betreden van het atelier viel mijn blik onmiddellijk op een 30-tal nieuw geconstrueerde kruiwagens. Behalve de wielen werd alles zelf gemaakt. Het volgende gebouw bevat een slagerij en een bakkerij. In de slagerij worden varkens kippen en konijnen geslacht, niet alleen voor de behoeften van de gemeenschap maar ook, tegen betaling, voor de werknemers en afnemers van Kisaro. In de bakkerij wordt brood gebakken met bloem voortkomend van eigen gewonnen tarwe.

Links voorbij de gemeenschap heeft men de magazijnen en de garages voor landbouwmachines zoals o.a. de tractor, de aanhangwagens en andere werktuigen.

Hier worden ook de aardappelen geselecteerd en opgeslagen.

Rechts voorbij de gemeenschap bevinden zich de varkensstallen. De bouw ervan werd mede gefinancierd door de Vlaamse Gemeenschap en de provincie Limburg.

Hoger op de heuvel bevindt zich een naaiatelier. Hier worden jongens en meisjes opgeleid in de naaistiel. Ze leren er breien en strikken. De leiding van dit atelier berust bij een jonge vrouw die, net als Melanie, op het domein Kisaro woont. Deze laatste volgt aan de universiteit van Byumba, avondschool richting comptabiliteit.

Stafmedewerkers en arbeiders.

Broeder Cyriel heeft een 50-tal werknemers in vaste dienst. Voor werken op het land wordt zijn ploeg van vaste werknemers regelmatig aangevuld door stagiairs uit een middelbare school. Hij beschikt over een drietal directe medewerkers.

In de eerste plaats komt zijn rechterhand Melanie, een jonge vrouw van 30 jaar, gehuwd en moeder van een baby van 5 maanden, agronoom van opleiding, afgestudeerd aan de universiteit van Byumba. De waarde van haar diploma zou, volgens de broeder, overeenkomen met een A2-diploma, afgeleverd door een land- en/of tuinbouwschool in België.

Op de tweede plaats komt zijn secretaris Augustin, zijnde de oud-burgemeester van Byumba onder het vorige regime. Deze man is, na de burgeroorlog en de genocide in 1994, voor een periode van twee jaar, naar Kongo gevlucht. Dit was een fout idee. Bij zijn terugkeer werd hij prompt voor een periode voor drie jaar opgesloten. Zijn vrouw en vier kinderen hebben het voor een periode van vijf jaar zonder inkomen moeten stellen.

Br. Cyriel heeft hem, na zijn vrijlating, de job van secretaris bezorgd. Augustin lijkt me een getraumatiseerd man. Inderdaad, hij schuwt nog steeds het nemen van beslissingen.

Jammer, Br. Cyriel heeft behoefte aan mensen die verantwoordelijkheid durven opnemen.

Op de derde plaats komt Juvenal, zijn algemene ploegbaas. Het is een man die enkel lager onderwijs gevolgd heeft. Dit onderwijs kan niet vergeleken worden met ons lager onderwijs, maar het is een zeer geschikte kerel. Hij is intelligent, leergierig en werkzaam.

Hij is geen veelprater maar wat hij zegt is zinvol en hij beschikt over toegekend gezag.

Volgens mijn inschatting is hij, voor Br Cyriel, zijn meest waardevolle medewerker.

Zoals gezegd heeft Br Cyriel een 50-tal vaste werknemers in dienst. Deze werkkrachten

worden regelmatig aangevuld door stagiairs uit een plaatselijke middelbare school.. De vaste arbeiders zijn, onder leiding van een ploegbaas, tewerkgesteld over de verschillende werkplaatsen. Behalve de groep metselaars, werken zij in het atelier, de slagerij en bakkerij, de varkenskwekerij, de magazijnen en opslagplaatsen, de twee graanmolens, de groentetuin en de landbouwterrassen.

De groep metselaars werkt meestal buiten het domein Kisaro. In een wijde omgeving hebben zij kerken en scholen gebouwd. Momenteel zijn zij de lokale bevolking vooral van dienst met het bouwen van waterputten waarin regenwater, afkomstig van de daken, wordt opgevangen.

De stagiairs werken, in groepen van 15 tot 20 personen, onder leiding van een voorwerker op de terrassen. Met een hak bewerken zij het land, ze planten en oogsten.

Zij worden er opgeleid tot landbouwers.

Alle werknemers en stagiairs werken van 7 uur tot 12 uur en van 13,30 u tot 16,30 u

Tijdens ons verblijf in Kisaro was het oogsttijd voor aardappelen.

Tijdens de eerste week van ons verblijf waren 100 stagiairs behulpzaam met het uitdoen van aardappelen. Tijdens de tweede week 50. Met een hak werden de aardappelen naar de oppervlakte gehaald, opgeraapt en in zakken gedaan. Door een tractor met aanhangwagen wordt de oogst naar het centrum gevoerd waar de aardappelen worden uitgeselecteerd om er opgedeeld te worden in drie groepen.

Eerst worden, via een zelfgemaakte loopband, de (dikke) eetaardappelen uitgeraapt. Deze dienen voor verkoop. Elke woensdagmorgen vertrekken twee lichte vrachtwagens naar Kigali. Zij zijn volgeladen met varkensvlees, bloem, aardappelen, groenten en fruit.

Deze producten komen niet allemaal van het centrum bij broeder Cyriel. Neen, elke dinsdag kan de plaatselijke bevolking haar producten bezorgen in dit Centrum, met het oog op de verkoop in Kigali.

Eén vrachtwagen levert, op bestelling, aan vaste klanten.

Een tweede vrachtwagen gaat naar de markt om daar de producten te koop aan te bieden.

Na de selectie van eetaardappelen worden de plantaardappelen uitgeraapt.

Deze worden overgebracht naar een hangar waar ze op kiembedden worden uitgespreid.

In maart wordt er opnieuw geplant.

De derde groep, de restaardappelen, zijn heel kleine aardappelen, gekwetste patatten en patatten met rotplekken.

Armoedebestrijding.

De restaardappelen zouden kunnen/moeten dienen als varkenspatatten. Wegens de heersende hongersnood bij de onderlaag van dit overbevolkte land heeft Br Cyriel beslist elke zaterdag voormiddag over te gaan tot voedselbedeling. Hij geeft deze restaardappelen aan de armen. Deze bedeling wordt aangevuld door een bedeling van soep. Elke zaterdag wordt een ketel van 200 liter soep gekookt.

De soep wordt bereid met het koken van mergbeenderen uit de slachterij, van restaardappelen en van groenten die de afgelopen week niet konden worden verkocht en, indien nodig, met groenten uit de eigen tuin. Het resultaat is een dikke brij. Deze soep ziet er voor ons misschien niet appetijtelijk uit, maar is zeker zeer voedzaam.

Het is een belevenis de armen `s zaterdags bezig te zien. Ze smullen, wellicht voor de eerste keer in de afgelopen week, hun buikjes vol alsof ze aan een feestdis zitten.

Daarna laten ze hun (vuile) potten en pannen vullen en trekken ze voldaan huiswaarts.

Ook ben ik getuige geweest van een afhaling van ingewanden. Op zekere dag heb ik het slachten van een varken bijgewoond. Deze gebeurtenis werd ook bijgewoond door twee pygmeeënvrouwen. Nadat het gedode varken was geschraapt en gewassen, werd het aan de buikzijde opengesneden. De ingewanden werden er uit gehaald en ter beschikking van de wachtende vrouwen gesteld. Dankbaar werden ze in een soort laken, gemaakt uit gevlochten plastic draad, gelegd. De vier uiteinden werden samengebracht en gebonden. Het geheel werd, door hen, op hun hoofd genomen en weg waren de dames.

Terrassering van de heuvels.

Rwanda is een heuvelland. Nergens heb ik 10 m natuurlijke vlakke gezien. Op de zijwanden word, door de inwoner, aan landbouw gedaan. De traditionele landbouw bestaat erin, waar mogelijk, hellende terrassen aan te leggen en te bewerken. Het nadeel van deze werkwijze is dat het bewerken van de hellingen, erosie veroorzaakt. Bovendien vloeit het kostbare regenwater altijd onmiddellijk met stromen naar beneden en gaat het verloren voor gewassen en planten. Toen de oversten van Br. Cyriel hem in 1971 vroegen of hij bereid was naar Rwanda te gaan om er jongeren te leren boeren, heeft hij gevraagd eerst ter plaatse te mogen gaan om de situatie te verkennen en de mogelijkheden te bestuderen. Na deze verkenning kwam hij tot het besluit dat, met een radicale terrassering, een verdubbeling van de landbouw opbrengst mogelijk moest zijn. Hij is dan ook ingegaan op het verzoek van zijn oversten. Wat Br. Cyriel in Rwanda gepresteerd heeft is gewoon niet te vatten. De heuvels zijn zeer steil. Uitsluitend en alleen met een hak werden duizenden en duizenden tonnen aarde verplaatst met als resultaat praktisch horizontale terrassen met dien verstande dat ze licht naar binnen hellen om alle verlies van regenwater tegen te werken. De taluds zijn gemiddeld meer dan 3 meter hoog. De terrassen zijn 4 tot 6 meter breed. De bodem bestaat uit vruchtbare leemgrond. Men kan twee oogsten per jaar winnen op elk terras. Toen ik aan de algemene ploegbaas Juvenal vroeg of de opbrengst van de terrassen effectief het dubbele bedroeg van de traditionele werkwijze, antwoordde hij : "Niet het dubbele maar het driedubbele".

Teelten en gewassen.

Het meest opbrengende gewas is de aardappel. De gebruikte variëteiten zijn patatten ingevoerd uit België. Momenteel doet hij proeven met variëteiten om uit te zoeken welke patatten het meest resistent zijn tegen de aardappelziekte. Dit is, ook in België, een probleem. In België wordt dit probleem opgelost door een wekelijkse preventieve besproeiing. In Rwanda is een dergelijke behandeling veel te kostelijk.

Een tweede gewas is de tarwe. In België wordt wintertarwe gezaaid. Deze heeft een hogere opbrengst dan de zomertarwe. Wintertarwe is niet geschikt voor Rwanda. Br. Cyriel gebruikt nu een tarwesoort ingevoerd uit Kenia.

Een derde gewas is de maïs. Hij beschikt momenteel over een maïssoort die hem gemiddeld twee kolven per plant opbrengt. Dit is een zeer goed resultaat.

Een vierde gewas is het telen van bonen. Staakbonen en struikbonen. Bonen zijn een zeer rijke voedselbron.

Br. Cyriel ziet zich verplicht het telen van aardappelen zodanig te spreiden dat hij slechts om de 2 jaar op éénzelfde perceel terugkomt en dit met het gevaar voor aardappelziekte.

Met twee oogsten per jaar betekent dit dat drie andere teelten daar tussenin moeten liggen. Het vraagt een hele administratie om dit, voor de honderden terrassen bij te houden.

Veeteelt.

De plaatselijke bevolking kweekte vroeger runderen. De opbrengst van een melkkoe bedraagt er gemiddeld 10 liter per dag. Dit is niet veel. In België is dit meer dan 30 liter. Omdat begrazing erosie veroorzaakt heeft Br. Cyriel zich gekant tegen het houden van runderen en heeft hij het kweken van varkens aanbevolen. Zelf geeft hij het goede voorbeeld en is hij begonnen met het kweken van varkens. Varkens uit België (beer en zeugen) werden ingevoerd. Zijn agronoom Melanie werd naar België gestuurd om er zich te bekwamen in de kunstmatige inseminatie van varkens.

Momenteel heeft hij een dertigtal kweekvarkens.

Een twintigtal van zijn vaste werknemers zijn intussen zelf ook varkenshouder geworden. Ook het Rwandese Ministerie van Landbouw schijnt overtuigd te zijn van de noodzaak om over te schakelen op het houden van varkens om te voorzien in de vleesbevoorrading. Dit heeft zo zijn consequenties gehad. In Oeganda werden jonge zeugen aangekocht. Deze werden gratis ter beschikking gesteld aan Rwandese varkenshouders. Ook Br Cyriel werd bedacht met 20 jonge zeugen. Bij aflevering stelde Br Cyriel vast dat deze varkens van een minderwaardige kwaliteit waren. Hij wilde ze niet aannemen en de mensen die ze kwamen afleveren, wilden ze niet mee terugnemen. Gevolg hiervan was dat ze werden uitgedeeld aan werknemers van Kisaro. Bij de uitdeling had Br Cyriel zijn mensen gezegd dat ze de varkens wel mochten aannemen, maar dat ze er niet mee mochten kweken.

Br Cyriel heeft natuurlijk goed praten maar de varkens zijn niet langer zijn eigendom en de houders ervan hebben allen ook hun eigen mening over de te bewandelen weg. Tijdens de tweede week van ons verblijf bracht een van de twee molenaars `s morgens een jonge zeug, die bronstig was, mee naar Kisaro om ze te laten dekken. De verantwoordelijke voor de varkensstallen had zo zijn twijfels en stuurde de molenaar naar Br Cyriel om toelating tot dekking te vragen. Dit was een tegenvaller voor de molenaar.

Br Cyriel stuurde hem wandelen en verplichtte hem, dezelfde avond nog, zijn zeug, ongedekt, terug naar huis te halen. Dit is een signaal. Br Cyriel wil dat de mensen kwaliteitsvolle varkens houden.

De voorlaatste dag van ons verblijf in Kisaro kwam een delegatie van het Ministerie van Landbouw zich informeren over wat er met de gratis gegeven biggen was gebeurd. Zij hadden er geen probleem mee dat Br Cyriel de biggen doorgegeven had aan zijn werknemers maar eisten nu dat de houders van de gekregen jonge zeugen ermee zouden kweken om op hun beurt, bij elke worp, een big te bezorgen aan kandidaat varkenshouders. De mensen gingen hiermede niet akkoord. Zij zegden dat als men hen dit op voorhand had gezegd, zij geen enkele jonge zeug in ontvangst zouden hebben genomen. Ik ben zelf benieuwd naar het vervolg van deze klucht.

Toekomst van het project Kisaro.

Kisaro is een zegen voor de plaatselijke bevolking. Tijdens de eerste week van ons verblijf kreeg Br Cyriel het bezoek van een aangrenzend districtshoofd. Hij kon maar niet begrijpen dat de velden van Kisaro zo een rijke opbrengst hadden en dat, op de aangrenzende percelen, de opbrengsten zo mager waren. Br Cyriel heeft hem proberen uit te leggen dat, om goede opbrengsten te bekomen, een zekere kennis en veel verzorging nodig waren.

Ik vertel over dit bezoek van een verantwoordelijke chef om aan te tonen dat er een bewustwordingsbesef groeit bij de plaatselijke bevolking. Rwanda is een dichtbevolkt land. De vrouwen brengen er gemiddeld elk zeven kinderen ter wereld. Deze bevolkingsaan groei kan fatale gevolgen hebben. Mensen moeten nu eenmaal eten hebben om in leven te blijven. Als er gebrek aan voedsel is dan kan dit, op termijn, verschrikkelijke gevolgen hebben voor de hele gemeenschap.

Het is dan ook absoluut noodzakelijk dat Kisaro blijft bestaan en zich verder ontwikkelt, ook na het heengaan van Cyriel. Dit is niet evident.

Ten eerste zijn er, althans in Europa, geen jonge kloosterlingen, dus ook geen jonge "Broeders van de Christelijke Scholen" meer.

Ten tweede is de leiding van deze orde van oordeel dat Kisaro niet van primair belang is. Men moet begrip opbrengen voor hun standpunt. De stichter van deze kloosterorde was de Fransman Johannes Baptist de la Salle, geboren in Reims in 1651 en overleden in Rouen in 1719.

De la Salle stichtte, in 1684, de kloosterorde "Broeders van de Christelijke Scholen" Hij heeft zich, gans zijn leven, ingezet voor de geestelijke ontwikkeling van de armen. Dit betekent dat de eerste opdracht van deze kloosterlingen erin bestaat onderwijs te geven aan hen die anders van geen onderwijs kunnen genieten. Br. Cyriel zegt dat hij ook onderwijs geeft. Landbouwonderwijs in dit geval. Mensen moeten op de eerste plaats eten hebben, zegt hij. Het enige wat ik hierover wil zeggen dat hier "voer voor discussie" in zit. Intussen is Br Cyriel 91 jaar geworden en is het de hoogste tijd om een opvolger aan te duiden. Inderdaad, het zou niet mogen bestaan dat Kisaro geen toekomst heeft.

Hierboven wordt gezegd dat Kisaro ook over een naaiatelier beschikt. In dit naaiatelier worden vooral schooluniformen gemaakt. Kinderen in Rwanda zijn verplicht een schooluniform te dragen. Niet alle ouders kunnen een dergelijk uniform betalen. Ik ben er vaak getuige van geweest dat een moeder, met haar kind, zich aanbood op het bureau van Cyriel met de vraag om een uniform voor haar kind. Na zich te hebben geïnformeerd over de gegrondheid van de aanvraag schreef hij dan een "bon", die recht gaf op een uniform, waarmee de moeder naar het naaiatelier kon gaan.

Een paar maanden geleden heb ik, in een tv-programma verzorgd door Annemie Struyf, geleerd dat 80 procent van het geld gegeven aan ngo's ging naar het betalen en uitrusten van ontwikkelingswerkers. Zij vond dat dit toch wel erg veel was. Ik ga hier geen commentaar op geven. Wat ik wel wil doen is aan de mensen die Kisaro steunen, verzekeren dat elke eurocent, gegeven aan Cyriel, terecht komt bij mensen die hieraan behoefte hebben.

Leo Vandijck.

**Gerard Moerman is gedurende enkele maanden in Kisaro. Hij maakte de trouw mee van Godelieve. Hij vertelt het ons hier
GODELIEVE en EVARISTE**

Zaterdag 23 november 2013

Op het domein van het CPPA KISARO zijn in de beginperiode 3 woningen gebouwd:

- een fermette aan het begin van de terrassen achter de tweede molen,
- boven op de heuvel de woning waar nu Melanie en haar gezin woont en
- 200m verder richting Kirenge de woning van Drocelle.

Enkele honderden meter verder staat het naaiatelier waarvoor Drocelle verantwoordelijk is. Drocelle is al lang op het Centrum werkzaam: eerst in de keuken van de communiteit, daarna als verantwoordelijke van het naaiatelier en de werking met vrouwengroepen, vooral weduwen, op terrassen in de omgeving van haar woning. Drocelle heeft op 6 september 1988 het leven geschonken aan een flinke dochter Godelieve. Godelieve is mee groot geworden op en met het centrum. Je zou haast kunnen zeggen dat ze een kind is van het Centrum. Intussen heeft Godelieve Evariste leren kennen, ze zijn op elkaar verliefd geworden en hebben nu definitief voor elkaar gekozen. De manier waarop dit in Rwanda "verplechtigd" wordt heb ik van op de eerste rij mogen meemaken: een verhaal dat ik jullie zeker moet vertellen.

Zaterdag 23 november was er om 13 h op de speelplaats van de school van Kirenge een eerste plechtigheid rond het geven en aanvaarden van de bruidsschat: "**la dot**". Dat begon om 14h30, bijgewoond door de familie en genodigden van Godelieve, de familie en genodigden van Evariste en een onbepaald vrij binnen en buiten lopende hoeveelheid kinderen en nieuwsgierigen uit de omgeving.

De ruime speelplaats was feestelijk omgetoverd. Vanaf de ingangspoort was ruim vijftig meter rode loper uitgerold over het midden van de speelplaats. Aan weerszijden van de eerste helft stonden meerdere rijen banken voor genodigden. De tweede helft werd links en rechts geflankeerd door twee lange witte driepunt tenten, waaronder witte tuinzetels opgesteld waren voor de familie en bijzondere genodigden: rechts voor de clan van Godelieve en links voor de bezoekende clan uit de streek van de vulkanen rond Musanze-Ruhengeri. Aan het uiteinde van de rode loper stond een vierkante open witte tent met puntdak van vijf bij vijf meter voor het feestkoppel.

Anderhalf uur later dan gepland (beeld u de weg in om van Ruhengeri in Kirenge te geraken) kwamen de bezoekers aan en pas dan kon de folklore zijn gang gaan. Elke familie had weken vooraf vergaderd, gewikt en gewogen, het geld verzameld en een woordvoerder aangesteld die een "erkend diploma" had voor dergelijk ernstig theater. Naast de woordvoerder zaten de ouders, en verder, in volgorde van betrokkenheid, de naaste familie en de bijzondere genodigden.

Godelieve had mij kunnen overhalen om de plaats van vader in te nemen naast haar alleenstaande moeder. Naast mij zat onze secretaris Bavakure die mijn tolk zou zijn. Hij heeft namelijk ook een lange ervaring als ex-burgemeester van voor de oorlog en is een ervaren rat betreffende dergelijke plechtigheden.

Onze woordvoerder, Eugène, stelde me voor aan de andere woordvoerder, Cédéric, en vroeg hun akkoord voor mijn vervangende rol. Na hun aanvaarding begon Eugène een soort ondervraging over de reden van hun bezoek waarop Cédéric een aanvaardbaar antwoord moest geven. Dit kruisverhoor ging ook over de achtergrond en de ernst van de kandidaat – echtgenoot en werd doorspekt met het overhandigen van enkele brouwsels die de degelijkheid van de familie moesten bewijzen. Die brouwsels werden geproefd door een aangestelde. Tijdens gans dat spektakel zat de kandidaat, geflankeerd door vijf van zijn gelijken op de laatste rij achteraan in de tent van zijn familie. Hij kreeg voorlopig niets in de pap te brokken. Onze woordvoerder legde de tegenstander op de rooster: "onze Godelieve is aan een andere toegestaan..." en als ze voldoende geargumenteerde hadden dat het wel een Godelieve van hier was werd uit onze clan een naamgenote gepresenteerd.... Als ook dat degelijk ontkracht was, werd de eigenlijke bruidsschat **de koe**, besproken. Onze clan stuurde vier controleurs, twee van elke clan waaronder een veearts, naar buiten om de koe te gaan keuren. Het beest was gelukkig 'virtueel', zodat de Rwandese Gaia ons geen parten kon spelen. De keurders kwamen terug met een goedkeuring en werden beloond met een geut van het brouwsel. Toen werd het mooiste toneel opgevoerd door twee beroepsdansers: de koewachters van de twee clans. Ze waren gekleed in een wit kleed met zwarte motieven, leren gordelriem, weitas, herdershoed, herdersstaf en een handvol hooi in de hand. Die van ons begon nu met veel fysieke omhaal de andere te testen betreffende zijn ervaring met koeien. Soms zingend en stap - dansend met brede zwaaien. Uiteindelijk gooiden ze het op een akkoord en overhandigde de familie, als symbool van de koe, een sikkel en andere zaken om de koe te verzorgen en te voeden.

Dan pas werd de kandidaat met zijn vijf gezellen gevraagd naar voor te komen om de laatste proef te doorstaan. Godelieve wachtte ondertussen al die tijd ergens in een schoollokaal en werd met heel haar suite bruidsmisjes, twee getuigen en haar meter binnen gebracht over de rode loper tot waar de bruidskandidaten op een rij opgesteld stonden. Ze koos er tot voldoening van iedereen Evariste uit en beiden volgden verder, met heel hun gevolg, het rode pad naar de eretent op het uiteinde.

Dan kwamen ze eerst bij de bezoekende ouders met een geschenk voor de moeder en ... een zwartleren hoed en versierde staf voor de vader. Ik voelde het aankomen, dit zou me ook te beurt vallen.. Gelukkig vertelde mijn tolk, Augustin, me telkens wat er gaande was. De "chapeau" werd me opgezet door Evariste en de "canne" werd me plechtig overhandigd. Vanaf dat moment zag ik eruit als een waardig stamhoofd plechtig op mijn witte plastiekzetel naast Drocelle.

De verloofden namen opnieuw plaats onder hun tent, de erewijn werd aangereikt en ze gaven elkaar de eerste teug. Daarna nodigden ze de familie uit hen te volgen naar het buffet dat achter hun tent opgesteld was. We konden er ons bedienen van wat Drocelle klaargemaakt had: gebakken Kisaro- aardappelen, maniok, bonen, karbonade, groentesalade met rode bietjes, gebakken bananen, bijhorende sauzen en een paar lekkere mengsels waarvan de naam me nog onbekend is. Ik heb er van genoten. Eten met een plastieken vork als enig hulpmiddel, uit een bord dat op je knieën steunt terwijl je hoed deftig op je hoofd moet blijft en zorgen dat de canne niet wegglijdt.... echt comfortabel was het niet.

De woordvoerders speechten ondertussen over alles wat nog niet gezegd was. Ik heb er uiteraard niets van verstaan maar hun lichaamstaal verduidelijkte wel een en ander. Een half uur vóór de zon met haar rode vuurgloed onvermijdelijk verdween in de richting van de vulkanen, verliet iedereen in betrekkelijke orde de plaats van het spektakel. De verloofden, hun twee getuigen, de ouders van Evariste en hun woordvoerder, reden in de gehuurde Landrover naar Broeder Cyriel en vandaar terug naar het verre Butaro in de linkerbovenhoek van Rwanda onder de vulkanen van de duistere en beruchte Kongolese grens.

Zaterdag 30 november 2013

Godelieve en Evarist trouwen in de kathedraal van Ruhengeri om 14h30 uur.

Vanmorgen hebben we een beetje langer geslapen want het is de laatste zaterdag van de maand en dan is er Umuganda. Maar de bazen van Kigali hebben beslist dat de bevolking een week lang nog eens goed moet luisteren naar redevoeringen over het nationaal gevoel en verzoening, in plaats van gemeenschapswerk te doen. Ja, hier hebben ze geen Rode Duivels om daarvoor te zorgen. Ik begin met mijn helper, Claude, aan het grondig reinigen van ons oud blauw vehikel. Dat is een werk dat gans de voormiddag in beslag neemt. Een oude Vlaamse Nilfisk komt nu ook van pas. Die wordt enkel gebruikt als ik hier ben want niemand vertrouwt dat zovend zuigding. Pascal, onze mechaniker, herstelt nog wat haalbaar is, vooraleer hij ons, met dat op en top versleten voertuig, drie uren ver laat rijden over piste, berg en dal. We weten dat de koppelingsschijf versleten is en dat de grote lichten niet werken maar dat kan nu niet meer in orde gebracht worden. Wat we niet wisten is dat er misschien ook een brandstofsproeier een beetje ontregeld was. De witte is vorige donderdag afgekeurd op de schouwing en is in Kigali gebleven voor herstel. Met de kleine vrachtwagen optrekken is ook geen optie... dus alle hoop op de regie van hierboven. We vertrekken om 12 h. Op de lange steile helling voorbij Rutabo, op 7 km van hier, geraken we enkel in eerste boven; de tweede versnelling is bijna niet te gebruiken. Ik weet dat er een gaatje in de radiator is en heb het water gecontroleerd: dat is o.k. Ik heb vijf passagiers en de wagen is bovendien zwaar beladen met bananen, bloem, houtskool en heel de verhuis van Godelieve die in Ruhengeri bij haar nieuwe familie intrekt. We dalen af over Tumba langs de theevelden.

Vanaf Base volgen we de grote asfaltweg die van Kigali komt en door de bergen kronkelt in noordoostelijke richting naar de grens. Achter ons zit meestal een sliert chauffeurs te foeteren omdat ik bergop maximaal 30 km/h haal. Ik steek er in de afdaling wel enkele weer voorbij om de verloren tijd in te halen. We komen aan als de viering begonnen is, even na drie. Ze zijn daar, gelukkig, met vertraging begonnen. We schuiven achteraan in de kerk aan.

Er huwen twee koppels: de bruiden in een mooi wit trouwkleed met voile - sluier en een meterlange sleep, de bruidegom in een sjiek crèmekleurig pak. Godelieve is echt mooi. Ze is blij verrast als ik tijdens haar lezing plots voor haar sta om mijn eerste foto te nemen. De hulpbisschop draagt de mis op en ongeveer 15 priesters concelebreren.. Het koor, in het wit, bezet de voorste 10 meter links, de volgende 10 meter is voor de jeugdige dansgroep in rood en wit. Muziek, zang en dans zorgen dat je niet door hebt dat de ceremonie dubbel zolang duurt als bij ons.

Na de huwelijksbeloften komen de koppels en hun gevolg door de middelgang naar achter om de offergaven te ontvangen. Dat is een goede gelegenheid om foto's te nemen. Ook het 'moment suprême' voor Broeder Cyriel om Godelieve in passant te stoppen en het koppel innig te feliciteren. Een ontroerend moment maar zo onverwacht dat ik van 't verschieten te laat was om een foto te nemen.

Na de plechtigheid en de begroeting buiten aan de uitgang, rijden we met enkele familieleden naar de woonst om onze lading deels te lossen. De rest moet mee naar de feestzaal: geschenken voor de symbolische intrede in de familie. Broeder Cyriel ziet er tegen op om daar naartoe te moeten, maar hij ziet in dat het niet anders kan.

De rode looper is nu naar daar verhuisd met ernaast over drie vierden van de zaal links en rechts rijen stoelen als in een toneelopvoering. Het voorste deel van de zaal heeft

dezelfde opstelling als vorige week op de speelplaats van Kirenge: de twee clans, de ene links, de onze rechts van een brede open ruimte en helemaal vooraan de tentkoepel met het bruidskoppel en hun entourage. Dezelfde twee woordvoerders beginnen weer het woordenspel door hun micro te sturen en Broeder Cyriel zegt: "Dat spel gaat hier veel te lang duren, ge moet hier zien weg te geraken". Op dat eigenste moment stuurt de attente bruid me een sms'je: "Je voudrais qu'on peut prendre une photo et j'ai un cadeau pour vous aussi". Dat heeft ons vertrek nog een kwartier kunnen tegenhouden. Het koppel komt van de troon en snijdt de middelste van een toren taart aan, neemt de enige fles rode wijn mee, gaat terug onder de witte koepel zitten en drinkt plechtig van de wijn. De speakers beginnen weer en dat is het moment waarop Broeder Cyriel opstaat, naar voor gaat, het koppel nog eens gelukwensend en ons voor de rest van het gebeuren verontschuldigt. Met alle begrip trouwens, wie zou het hem nadoen aan 91 jaar.

Het is 18h 30 en pikkedonker als ik de groezelige straten, bezaaid met grove, zwarte lava stenen doorrij om uit het gewoel van die triestige stad te geraken. "We gaan hier toch geen platte band krijgen zeker! "

Hier en daar op een hoek staat een militair met het geweer in de hand. We voelen de dreiging die amper enkele kilometer verder achter de hoge vulkanen schuilt. We verlaten de straat die achter ons naar de vredige, brave gorilla's leidt. Mijn zorg gaat nu vooral naar de blauwe jeep: "Ik moet dringend tanken". Tijdens de tankbeurt stillen we onze honger met de maaltijd die we meegekregen hebben in een aluminium bakje.

Verder langs de hoofdbaan, even buiten de stad, laden we nog 500 kg kalk. Ik koop er ook nog al het appelsap van het winkeltje op en betaal 1,80 €. De blauwe wringt zich traag over de hellingen. We hopen langzaam maar veilig thuis te geraken.

Om 23.30u zijn we thuis.

Beschouwingen achteraf:

We hebben er vijf uren over gedaan. Niemand van ons geloofde nog die nacht in een bed te kunnen slapen maar ook niemand had die vrees durven uitspreken tijdens de rit. De laatste vier uren hebben we één andere auto op de weg gezien. Tweemaal ben ik bij een wegsplitsing de verkeerde richting ingeslagen zodat ik dwars over de weg terug moest manoeuvreren. Eenmaal, halverwege een lange steile helling, weigerde de jeep om door te gaan. Ik herbegon de poging in zigzag over de volle breedte van de weg wetend dat de hellingsgraad dan bijna halveert en het lukte.

Deze morgen, na een flinke nachtrust, ontdekten we dat we toch een leeglopende band hadden. Die is gelukkig maar in de loop van de nacht helemaal plat gekomen.

De legendarische engelbewaarder van Broeder Cyriel is dus mee geweest naar het trouwfeest! Dat was er een met veel ervaring in Rwandese avonturen.

Godelieve, we zullen je missen.

Met dank aan de engelbewaarder,

de overlevenden:

Broeder Cyriel, Broeder Protai's, Gaspard, Bienfaiteur junior

en de bestuurder met dienst,

Gerard.

MEDEDELINGEN

Wie een gift wil overschrijven voor Br Cyriel, kan dit op 737-0200595-42 van Project Kisaro, St Jan Baptistplein 1 3600 Genk.

Voor een gift van minimum 40 euro kan men een attest voor aftrek van belastingen bekomen. Gelieve dit te vermelden! Alleen de giften die toekomen voor 31.12.2013, komen in aanmerking voor het aanslagjaar 2013. Dank U !

Inkomsten

Giften	15.975
Stadsbestuur Genk	1.135
Stelimo	1.825
Gift Missiekring Koekelare :	200
Netto opbrengst Rwandadag	4.942

Uitgaven

Aankopen en verzending	9.336
Meegegeven aan Br Cyriel	17.000

In het verhaal van Kisaro, dat we lezen in deze uitgave, is wel duidelijk dat de wagens, 15 jaar oud, aan vernieuwing toe zijn. Tijdens zijn verlof heeft Br Cyriel met de mensen van het comité een nieuwe wagen aangekocht, die in januari geleverd wordt.

Uit de berichten, die we nu uit Kisaro ontvangen hebben, laat Br. Cyriel verstaan dat er ook weer een container met goederen zal moeten verstuurd worden. De nood zal nooit ophouden!

Wij wensen iedereen een Zalig Kerstfeest

En een Gelukkig Nieuwjaar !

Ook heel speciaal vanwege Broeder Cyriel !